

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ

С. В. Совгіра, Г. Є. Гончаренко, С. О. Люленко

**ТЕХНОЛОПІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
ПРИРОДООХОРОННИХ РОБІТ**

Підручник

Київ
Видавництво
Науковий світ®
2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
Розділ 1	
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	8
1.1. Природоохоронна діяльність як система	8
1.2. Методологія природоохоронної діяльності	12
1.3. Види природоохоронних заходів	19
1.4. Огляд спектру природоохоронних заходів	25
Розділ 2	
ПРОЕКТИ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ	32
2.1. Проектна природоохоронна діяльність.....	32
2.2. Організація Всеукраїнського проекту «Зелений паросток майбутнього»	37
2.3. Концептуальні положення проекту «Збережемо рідну землю!»... ..	40
2.4. Етапи та завдання проекту «Оптимізація озеленення території навчальних закладів»	42
2.5. Сутність природоохоронного промо.....	47
Розділ 3	
ТЕХНОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННИХ АКЦІЙ	52
3.1. Міжнародний День Землі	52
3.2. Міжнародна акція «Марш парків».....	55
3.3. Всеукраїнська акція «Ліси для нащадків»	81
3.4. Всеукраїнська екологічна акція «Не рубай ялинку»	87
3.5. Всеукраїнська природоохоронна акція «Первоцвіт»	89
3.6. Всеукраїнська трудова акція «Парад квітів біля школи»	93
3.7. Всеукраїнська природоохоронно-пропагандистська акція «Великий зимовий облік птахів».....	111
3.8. Щорічна Всеукраїнська акція «Птах року»	115
3.9. Свято «День зустрічі птахів»	120
ЗЛО. Природоохоронна акція світової солідарності «День захисту тварин»	131
3.11. Екологічна акція «Чисте місто - чиста совість»	137
3.12. Екологічна акція «Здоров'я людини та довкілля»	151
Розділ 4	
ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПРИРОДООХОРОННОЇ РОБОТИ	156
4.1. Конкурси	156
4.1.1. Всеукраїнський конкурс «До чистих джерел».....	156
4.1.2. Національний екологічний конкурс «Мій дім - Земля»	161

4.1.3. Всеукраїнський конкурс учнівських та педагогічних робіт «Здорова планета - здоровий ти!»	167
4.1.4. Конкурс «Вчимося заповідувати».....	170
4.1.5. Конкурс «Національне дерево України»	173
4.1.6. Конкурс проектів озеленення інтер'єру та ландшафтного дизайну позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів	177
4.1.7. Конкурс-огляд «Галерея кімнатних рослин».....	180
4.1.8. Конкурс плакатів на еколого-природоохоронну тематику...	181
4.1.9. Конкурс фотографій природоохоронних територій «Заповідна Україна»	184
4.1.10. Конкурс-огляд «На кращу навчальну екологічну стежину закладу освіти».....	186
4.1.11. Конкурс екологічної просвіти загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів	191
4.1.12. Конкурс «Intel-Еко Україна».....	193
4.1.13. Конкурс «Громадські екологічні ініціативи»	199
4.1.14. Конкурс соціальної екологічної реклами	203
4.2. Фестивалі	206
4.2.1. Фестиваль екологічної творчості молоді «Свіжий вітер»	206
4.2.2. Всеукраїнський юнацький фестиваль «В об'єктиві натураліста»	208
4.3. Виставки.....	209
4.3.1 Виставка конкурсних робіт «Новорічний подарунок».....	209
4.3.2 Виставки робіт юннатів «Щедрість рідної землі»	213
4.3.3 Виставка-ярмарок «Екологія»	215
4.3.4 Фотовиставка.....	217
4.4. Тижні екології.....	220
4.4.1. Всеукраїнський тиждень юних раціоналізаторів та винахідників «Природа-людина-виробництво-екологія»...	220
4.4.2. Тиждень хімії та екології.....	224
4.5. Чемпіонати.....	230
4.5.1. Чемпіонату з екологічного «Брейн-рингу»	230
4.5.2. Всеукраїнський чемпіонат з інформаційних технологій «Екософт»	236
4.6. Експедиції	242
4.6.1. Екологічна експедиція по р. Південний Буг	243
4.6.2. Всеукраїнська експедиція учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина- Україна».....	250
4.7. Походи	257
4.7.1. Екологічний похід з дослідження малих річок і водойм	257
4.7.2. Всеукраїнський еколого-натуралістичний похід «Біоцит»...	264

Розділ 5	
РАДИКАЛЬНІ ПРИРОДООХОРОННІ ТЕХНОЛОГІЇ	268
5.1. Методи радикальних природоохоронних дій	268
5.2. Технологія захисту природних екосистем.....	272
5.3. Радикальні природоохоронні заходи в населених пунктах	275
5.4. Попередження негативних наслідків неліцензованої рекреації	276
Розділ 6	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ	281
6.1. Стратегія підтримки якості навколишнього середовища.....	281
6.2. Економічна оцінка стану природного середовища	284
6.3. Загальна ефективність природоохоронних заходів	286
6.4. Планування та фінансування природоохоронних заходів.....	288
Розділ 7	
ПРИРОДООХОРОННІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РУХИ	293
7.1. Міжнародні природоохоронні організації.....	293
7.2. Екологічний рух в Україні	302
7.3. Громадська екологічна діяльність у вищому навчальному закладі.....	308
ЛІТЕРАТУРА	310

ПЕРЕДМОВА

Проблеми стану довкілля, його погіршення, необхідність активізації діяльності щодо зниження антропогенного навантаження на природне середовища сьогодні є актуальними та обговорюваними на різних щаблях.

Дослідженню різних аспектів природоохоронної діяльності присвячено праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, розв'язання питань на державному рівні розглядається в роботах Б. Данилишина, М. Долішнього, В. Шевчука, на регіональному - З. Герасимчук, В. Кравців, С. Харічков; питанням нормативно-правового характеру присвячено дослідження Н. Малишевої, О. Хилько, Ю. Шемшученка, управлінського - Т. Галушкі-ної, А. Садекова, О. Теліженка та ін. Методологічно-філософські підходи до проблеми природокористування та охорони навколишнього середовища висвітлені у роботах В. Вернадського, О. Генісаретського, Г. Щедро-вицького.

Узагальнення досліджень науковців та усвідомлення того, що подальший розвиток суспільства неможливий без урахування інтересів природи, без збереження біосфери, призвело до ідеї висвітлення системи природоохоронної діяльності та виділення передумов для пошуку нових організаційно-технологічних підходів до здійснення природоохоронної роботи.

Ефективна організація природоохоронних робіт неможлива без знання її технологічних аспектів. Саме тому вивчення наукових основ технології і організації природоохоронної діяльності конче необхідно майбутнім фахівцям.

Система підготовки кваліфікованого вчителя повинна враховувати той факт, що в майбутньому він буде працювати в системі освіти - від окремого навчального закладу до галузевих і загальнодержавних органів освіти і науки.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з літературою, матеріалами міжнародних екологічних організацій, національних природоохоронних органів окремих країн, документами Міністерства екології та охорони навколишнього природного середовища України.

Мета підручника - дати майбутньому фахівцю цілісне уявлення про систему природоохоронної діяльності; закласти основи з теорії та практики організації природоохоронних робіт, технологічних аспектів природоохоронних акцій; показати основні шляхи їх ефективного здійснення.

У підручнику розкрито: теоретико-методологічні основи оптимальних технологій охорони навколишнього природного середовища, предмет, мету і завдання природоохоронної діяльності на сучасному етапі; місце природоохоронної роботи в системі наук; основні елементи механізму природокористування та роль організації природоохоронної діяльності в цій системі; сучасні методи і діюча організаційна структура управління природоохорон-

ною діяльністю на державному і регіональному рівнях, позитивні й негативні аспекти цієї системи; організацію регіональних природоохоронних програм та методи підвищення їх економічної ефективності.

Рекомендований підручник ознайомить читача з сучасними формами природоохоронної діяльності, різними формами і методами природоохоронної роботи, прикладами природоохоронних проєктів, акцій, тощо. Крім того, запропоновані організаційні та технологічні аспекти природоохоронних заходів розраховані для практичного використання їх при розробці інноваційних форм природоохоронної роботи.

Підручник адресовано вчителям біології, класним керівникам, вихователям, працівникам будинків дитячої творчості та інших позашкільних навчальних закладів, керівникам гуртків, факультативів, всім, хто вболіває за природу рідного краю, збереження земного світу Землі.